

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

Qvæstio III. In Tit. III. De Libelli Oblatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

QVÆSTIO III.

IN TIT. III. DE LIBELLI OBLATIONE.

469. **P**ostquam constat de Judice competente, ab eo, qui apud ipsum litem alteri movere intendit, dicto Judici offerendus est *Libellus*; & per Judicem Reo, ut hic intelligat, quid Actor ab ipso coram tali Judice petat; & ideo communiter tradunt Doctores, quòd Actor debeat actionem, seu intentionem suam in scriptis proponere; quoniam verò sæpe contingit, ut monet Gonzalez in c. 1. h. t. n. 7. quòd *Libellus* subjaceat multis nullitatibus, vel defectus contineat; ideo introductæ sunt plures clausulæ, quas Doctores appellant *Salutares*, quibus adjectis libellis sustinetur; prætermisissis rejicitur; & ex hoc constat, cur præcedentibus titulis, de Judiciis, & foro competente, subjiciatur titulus *de Libelli oblatione*.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Libellus?

470. **L**ibellus, dictus à libro, sicut *codicillus* à codice, ob sui breviter, multipliciter sumitur; primò pro scriptura appellationis, L. 1. ff. de appellat. 2. pro scriptura, quam Judex dat appellanti, id est, pro apostolis; 3. pro scriptura infamatoria, quæ dicitur libellus infamatorius; 4. pro scriptura, quam vir dat Vxori, quam repudiat, & dicitur libellus repudii; 5. pro scriptura recusationis, vel demandatoris; 6. pro judice delegato, L. nec quicquam, §. ubi decretum, ff. de offic. procons. 7. pro precibus Principi oblatis, C. quando libell. princ. datus lit. contest. faciat: 8. & ultimò pro schedula, in qua Actor causam, & actionem exprimit: & quidem *libellus propriè est scriptura agentis, quæstionem continens, & futuram actionem depromens*: seu, est *brevis scriptura, intentionem Actoris, vel Accusatoris contra Reum depromens clarè, & breviter, sine superfluis, & obscuris*. In postrema acceptione duplex est; alius enim est *Libellus accusationis*; de quo egimus l. 5.

1. alius *conventionis*; de quo in præfenti; iste in civilibus porrigitur; ille in criminalibus.

Libellus conventionis, prout hic de illo agitur, est editio futuræ actionis, seu, ut ait Desselius hic q. 1. est scriptura *contineus intentionem Actoris, petitionem scilicet, & causam petendi, Nomen Judicis, Actoris, & Rei* juxta hunc versiculum: *quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo*; præcipuæ partes Libelli sunt, petitio Actoris, & causa petendi; exponendo nimirum clarè, ac dilucidè, *quid, & ob quam causam* petatur, sive in rem, sive in personam agatur. Inter actionem autem *in rem* seu realem, & actionem *in personam*, seu personalem hæc differentia est, quòd *in actione reali* sufficiat exprimere causam proximam petendi, scilicet dominium, vel quasi, sine remota, quæ est titulus, ex quo res est Petitoris v. g. donato, empto, &c. *in personali* autem requiritur expressio utriusque; Dessel. cit. q. 3. Prætermisissis porò variis quæstionibus circa libelli definitionem; essentiam Libelli rectius exponere creditur Cynus in Authent. *offeratur, C. de litis contestat.* cum ait, quòd Libellus sit scriptura brevis, clara, ordinata, continens, ac demonstrans Judici, & parti, intentionem Actoris.

Dicitur *scriptura*; quia Libellus in scriptis offerri debet, per cit. Authent. *offeratur*; & deducitur ex c. 1. h. t. Nam, cum quidam Clerici, vel Monachi ad Synodum in Monasterio S. Medardi habitam, accusationem deferrent, Ignarus Episcopus dixit eam secundum SS. Canones recipi non posse, nisi *in scripto libello*; quod, cum ipsi audiissent, scripserunt, & Synodo porrexerunt; & constat ex ipso textu, ibi: *libellum conscribentes*.

Dicitur *Scriptura brevis*; nimirum continens ea tantum, quæ, si legitime probentur, serviunt Actoris intentioni; quare superflua, & inutilia omittenda sunt, prout habetur L. *Amplioem. 9. C. de appellat. §. in refutatoriis*, ibi: *in refutatoriis autem*

autem libellis, qui solent maximè in sacro auditorio prudentissimorum nostrorum procerum recitari, caveant tam litigatores, quàm libellorum dictatores, verbosus uti adsertionibus, & ea, quæ jam perorata sunt, iterum resuscitare: sed hæc sola eis inscribere, quæ compendiosa narratione causas provocationis possunt explanare, vel aliquid novi continent, vel addere, quod derelictum est: scituri, quòd si hoc fuerit prætermisum, non deerit adversus libellorum conditores amplissimi judicii competens indignatio, quòd sufficiant gestorum volumina introducta, & virorum spectabilium magistrorum scriniorum breviter omnia aperitissimè ostendere.

Debet esse Scriptura clara, & perspicua, ut cognosci possit, quid determinatè petatur; per L. Prator. 7. ff. de injuriis, ibi: qui agit injuriarum, certum dicat, quid injuria factum sit: quia si famosam actionem intendit, non debet vagari cum discrimine alienæ existimationis, sed designare, & certum specialiter dicere, quam se injuriam passam contendit; hinc non debet laborare æquivocationibus, vel aliis loquendi modis, quibus Actoris intentio minus perspicua, vel ambigua reddatur.

Debet esse scriptura ordinata, nimirum, ut primò contineat narrationem facti; secundò medium concludendi, sive justam causam petendi, elicitam ex narratione facti; 3. ipsam petitionem, quæ sit quasi conclusio libelli, ex assumpta causa debendi, seu petendi deducta.

Dicitur Scriptura continens intentionem Actoris; quia debet exprimere, quid petat ab eo, quem in Judicio convenire vult; & simul id ipsum demonstrans Judici, & parti, nimirum allegatâ debendi, vel petendi causâ; his præmissis:

¶ I.

Cui offerendus Libellus?

473. **R**Esp. primò, ac principaliter offerendum Judici; colligitur ex c. 1. h. t. ibi: Synodo porrigere? & ratio est; quia Judex in causis civilibus, de quibus agitur,

ubi porrigitur libellus Conventionis, pronuntiare debet conformiter ad Libelli formam, & litem ordinare juxta Actoris intentionem, ut vel in favorem ejus, si petitio legitimè probata sit; vel contra illum, si deficiat, sententiam ferat; præterquàm, quòd à judice libelli copia detur parti, seu Adversario, ut exinde cognoscat citationis causam, & actionem, ut deliberet, an contendere, an liti cedere velit? & si primùm è ritè instructus in judicium veniat; sic Abbas in c. 1. h. t. n. 7. & gloss. in L. 1. ff. de edendo, V. Ad agendum.

Si quæras, quid agendum Judici oblatione inepto libello? Resp. super hac quæstione constare ex c. Examinata. 15. de Judiciis. Cùm enim Mathæus de Ripatia, vir nobilis, controversiam haberet cum quibusdâ militibus super jure patronatus cujusdam Ecclesiæ; interim verò, hoc jus sequestratum esset apud vicedominum, seu Vicarium Episcopi Sabinenfis; Mathæus autem actionem in judicio instituisset contra milites, quâ jus patronatus sibi vendicabat, atque restitui petebat, & tum in processu judicii testes produxisset, qui deponerent eo tempore, quo Vicarius Ecclesiam tanquam sequestratam accepit, Mathæum in possessione juris patronatus fuisse: cùm res ita se haberent, Innocentii III. respondit, intentionem illius, seu petitionem non subsistere; quia cùm jus patronatus ipsemet possideret, nec rei vendicationem intentare, nec restitutionem sibi fieri poterat petere; igitur milites absolvit à petitione ejusdem Mathæi, ita tamen, ut si postea congruentem actionem instituerit contra milites, ij nihilominus respondere teneantur.

Ex hoc textu apparet. 1. si intentio, & petitio Actoris inepta sit, Reum absolvi debere ab instantia hujus judicii, ut in præfenti casu factum est; jus tamen integrum manere illi, ut libellum aliter formet. Quæri autem potest. 1. quid Judici facti opus sit, si statim in principio, & ante litis contestationem libellus ineptus, seu male concludens appareat? 2. Quid, si primùm in litis progressu? Ad 1. Resp. posse illum rejici; ut dicitur L. 1. ff. de Assess. non tamen Judicem teneri; sed valere illum Actori reddere, ut illum ex alia

R 3

causa

causa formet concludentem; & ita praxim habere, ex Andrea Gail. *observ.* 67. tradit Haunold. *tom.* 5. *tr.* 3. *num.* 146. secus illum admittere debet; nam in dubio pro intentione Actoris benignè præsumendum est, ut colligitur ex *L. 66. ff. de Judiciis*, ibi: *Si quis intentione ambigua, vel oratione usus sit: quod utilius ei est, accipiendum est.*

476. Ad. 2. Resp. tali casu litis instantiam esse dissolvendam, prout contigit Matthæo, de quo in dicto *c. Examinata*; cum enim, ut quis agat rei vindicatione, requiratur, ut Actor rem, quam vindicare intendit, non possideat, sed alius, qui vel actu possideat, vel saltem dolo possidere desierat, ineptè petebat Matthæus vindicare jus Patronatus; cum per articulos probatorios, seu probandos ab Actore fuerit unus, qui continebat, *Matthæum fuisse in possessione, Patronatus illius Ecclesie, quem vindicare cupiebat*; & hoc ipsum Actor per testes probaturum sese obtulerit. In eodem igitur Libello continebantur opposita. 1. quòd Patronatum non possideret, cum eum primum vindicare intenderit; 2. quòd eundem possideret; nam hoc per testes comprobare quærebat; quæ sunt repugnantia.

¶ II.

An valeat sententia, quam dedit Judex super libello inepto?

477. **C**Asus præsens habetur in *c. dilecti filii*. *3. de Empt. & vendit.* Cum enim Canonici Beluacenses contra Abbatem Cariloci quererentur, quòd à quibusdam eorum Capitulo in communi nec sciente, nec consentiente Sylvam quandam emissent pro decem libris, quæ valebat 40. Marcas, eamque causam Pontifex Morinensi Episcopo, & Decano Remensi commisisset, & Episcopo impedito Decanus procedens per testes deprehendisset, Sylvam minus dimidiâ justii pretii parte comparatam fuisse; Canonicis Beluacensibus illam adjudicavit, eosque in possessionem induxit. Sed Pontifex re ad se rursus delatâ, quia in arbitrio emptoris est in hoc casu, si velit supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, De-

cani sententiam, tanquam juri contrariam irritando, possessionem Monachis judicat esse reddendam, salvâ Canonicis contra Monachos manente quæstione super deceptione pretii, vel consensu Capituli non habito, & quavis aliâ rationabili causâ. Si enim attendamus causam, ex qua Pontifex sententiam illius Delegati, tanquam juri contrariam, consequenter nullam declaraverit, est, quòd, prolata sit super libello inepto, eò quòd petitio ex illa gravi læsione determinatè continebat nullitatem emptionis; cum continere debuisset vel declarationem nullitatis, vel supplementum pretii; nam dicta læsio, tanquam legitima causa petendi, non inferebat determinatè illam partem; sed vel hanc, vel illam, ut constat ex ipso textu.

478. Et ratio est, quia, cum Judex debeat pronuntiare conformiter ad petitionem in libello non utcùnque, sed ex causa debendi, expressâ in eo tanquam illativâ debiti, malè pronuntiat, deberi hoc determinatè; quando causa debendi non infert hoc determinatè; sic enim potest stare veritas causæ, & falsitas illati. Malè enim arguit Actor: tu me in hoc contractu emptionis læsisti ultra dimidium; ergo contractus est nullus, vel, debet declarari nullus; potest enim antecedens esse verum, & consequentia falsa; quia antecedens non connectitur determinatè cum nullitate contractûs; sed vel cum hac, vel cum supplemento pretii; ergo si Judex pronuntiet determinatè super illa conclusione Libelli, pronuntiat super falso, non minus quàm Actor concludat super falso; ergo pronuntiat nulliter.

479. Ex hoc *c.* deducitur præterea, si Venditor rei deceptus est ultra dimidium justii pretii, posse illum agere, vel ad supplementum justii pretii, vel ad restitutionem rei; esse tamen in arbitrio Emptoris, vel rescindere contractum, vel supplere pretium; quæ electio Venditori non competit; ut constat ex dicto *c. dilecti filii*; consequenter, Actorem, qui ex causa talis deceptionis agit, in libello conventionis, ne ineptus sit, debere petere alternativè, vel rescissionem contractûs, atque adeò restitutionem rei, vel justii pretii supplementum; sic P. Ferd. Rebellus de oblig. Justitiæ, *p. 2. l. 9. q. 2. Sect. 3.* Joan. de Salas de Contract. *tr. 1. de Empt. d. 27. & alii.*

ARTI-

ARTICULUS. II.

Quenam Libellus debeat continere?

480. **T**Ria potissimum sunt, quæ Libellus conventionis continere debet, nimirum causam petendi, narrationem facti, ac petitionem; Libellus enim est instar Syllogismi practici, ubi causa debendi, seu medium, & ratio concludendi est quasi causa majoris propositionis; narratio facti, loco minoris; petitio autem loco conclusionis. Sic si læsus ultra dimidium in contractu venditionis, agere velit contra emptorem, vel ad rescissionem, & restitutionem rei, vel ad supplementum pretii, Libellus, ne ineptus sit, debet posse reduci ad talem Syllogismum: Emptor in tali casu debet vel rescindere contractum, & rem emptam restituere; vel supplere pretium; hic Emptor in contractu emptionis circa talem rem (domum v. g.) me læsit ultra dimidium justii pretii: ergo debet vel rescindere contractum, & domum mihi restituere; vel supplere justum pretium; sic enim aptè concludet, si ritè probet præmissas; & de his potissimum agitur articulo præsentis; ubi tamen hoc non esse opus, propositionem majorem poni primo loco, præsertim, ubi per se constat; & posse libellum inchoari à narratione facti, prout magis expediens videbitur; cum plerumque in minori, seu facti propositione litigetur; his præmissis:

§. I.

De causa concludendi, seu petendi.

481. **A**Nte resolutionem supponendum, in quavis Actione duplicem causam considerari posse, nimirum *proximam*, & *remotam*; & quoniam actio alia est *personalis*; alia, *realis*: causa proxima in primâ est *jus in Actore*; erga Reum, debitum, seu obligatio in Reo; remota est titulus, ex quo Actori jus, Reo debitum proveniat; v. g. contractus, quasi contractus, vel pactum saltem vestitum: in reali autem causa proxima est *jus in re*, seu *reale*; remota verò *titulus*, ex quo illud jus in

re, seu reale natum est. Quæstio igitur est, an, & quæ in libello conventionis ab Actore exprimenda sit? *Causam debendi* exprimendam esse, constat ex *c. dilecti filii 3. h. 2.* nam, cum Prior, & Conventus S. Mariæ ad carceres impetrassent à Sede Apostolica rescriptum super debito pecuniario contra fratres Ecclesiæ de Hispida; isti comparentes coram Judicibus delegatis, excipiendo dixissent, quod respondere non teneantur, eò, quod *in libello expressum non sit, ex qua causa pecunia illa deberetur*: Judices autem delegati hanc exceptionem non admisissent: dicti fratres ad Pontificem appellarunt: causâ igitur cognitâ respondit Pontifex: *mandamus, quatenus, si ita est, revocato in irritum, seu in statum pristinum, quidquid post appellationem hujusmodi fuit innovatum*. Ex quo textu Doctores communiter deducunt, Reum non teneri respondere Libello in actione personali, si non exprimatur causa debiti, seu ex qua debeatur.

482. Quæstio autem est, quæ causa in libello conventionis de necessitate exprimenda sit? Resp. in actione personali requiri, ut exprimatur causa *remota*; in reali, sufficere causam *proximam*. Ratio discriminis in eo consistit; quia in actionibus in personam, nisi Actor utramque causam expresserit, Reus utrum cedere, an contendere debeat, agnoscere non valet; nam evenire poterit, ut Actor eam causam exprimat, ob quam statim Reus fatetur se debere; contingere etiam potest, eam causam declarari, ob quam Reus etiam nihil debeat: quod secus procedit in actionibus in rem; nam cum Actor se dominum esse dicat, dominiumque; ut causam exprimat, Reus agnoscere valebit, an cedere, vel contendere illi expediat; quia si Actor Dominus est, ut ipse asserit, ex quacumque causa Dominus fuerit, Reus illi rem petitam tenetur restituere. *L. officium, ff. de rei vind.* quare Actor in actione reali causam tantum proximam tenetur exprimere, ut docet Donellus *lib. 23. c. 4.* Not. autem non sufficere, quod Actor solum dicat, Reo nullum jus esse in, vel ad rem, de qua convenitur; nam per hoc non reddit sufficientem causam rei, *sibi debita*.

483. Quæstio altera est, an Actor etiam qualitatem actionis, ex qua procedere vult, exprimere teneatur? cum sæpe contingat, quod

quodd quis in eadem causa possit Adversario intentare diversas actiones, agendo contra illum, vel civiliter tantum, vel etiam criminaliter? &c. hæc quæstio mota fuit apud Alexandrum III. ut refertur in *c. dilecti filii. 6. de Judicijs*: ad eam porro rescripsit Pontifex: *provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, cujusmodi actio intentetur? inquiratis, sed simpliciter, & purè factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam Canonum, & Sanctorum Patrum instituta, investigare curetis*; ex qua responsione communiter deducunt Interpretes, partem non cogi nomen actionis exprimere in Libello; factum tamen ita clarè proponendum esse, ut ex eo jus agendi colligatur; adeoque Judicem Ecclesiasticum non debere subtiliter nomen intentatæ actionis requirere, sed simpliciter ac purè ipsum factum, & rei veritatem secundum Canones investigare.

484. Verùm hæc deductio intelligi debet, si ex narratione facti, ac petitione, sufficienter appareat intentio Actoris; si enim hoc deficeret, nec Judex de justitia libelli rectè judicare; nec Adversarius deliberare posset, num liti cedere, num litigare velit? Nam si quis tibi equum v. g. furto sustulit, agere potes, vel ad pœnam inferendam furi, vel ad rei persecutionem. Iam verò cum ad rei persecutionem agere vis, potes, agere, vel rei vindicatione contra quemlibet rei furtivæ possessorem; vel conditione furtivâ, tendente nimirum contra furem, vel ejus hæredem, ut rem, si extet, restituat; vel si non extet, præstet æstimationem; vel conditione incerti, quæ competit non Domino, sed Creditori v. g. habenti aliquod jus in re. Si igitur nec ex constructione libelli, nec etiam ex ipsa conclusione appareat, quo Actor tendat? cum non quælibet actio cuilibet, nec contra quemlibet competat, obscuritate laborabit libellus, incertus erit Judex, an Libello rectè deferat? & Adversarius ex tali causa non clarè propositâ conveniri possit, & respondere debeat? Et ideò Wagnereck in dictum *c. 6.* censet, si Judex dubitaret de dolo circa actiones, vel sine expressione actionis causa cognosci non possit, etiam exprimendum actionis

nomen, vel, ut diximus *n. 475.* à Judice accipiendum foret, quod ei, qui Libellum obtulit, utilius est.

485. Quæstio 3. est, quænam præterea exprimenda sint in Libello conventionis? Resp. ea comprehendi hoc versu: *quis? quid? coram quo? quo jure petatur? & à quo?* Per particulam *quis?* denotatur Actoris nomen, ut constet de intentante actionem, vel alterum vocante in judicium; per *quid?* intelligitur negotium, & narratio facti; per *coram quo?* designatur Judex, coram quo actio instituenda est, ut Reus scire possit, an sit competens; *quo jure?* significatur causa debendi, seu petendi, *à quo?* ut constet de Reo, qui convenitur, & in judicium ad respondendum vocandus est. Not. autem, quando Prælatus Ecclesiæ, hujus causam acturus est, non requiri, ut exprimat suum nomen proprium; sed debere ponere nomen dictæ Ecclesiæ, etiam si posuisset etiam nomen proprium, exprimendo simul, se acturum nomine illius Ecclesiæ. Nam cum possit Prælatus agere, vel suo, vel Ecclesiæ nomine, merito distinctio facienda est.

486. Not. 2. quando dicitur, ab Actore in libello debere exprimi rem, quam petit, sic debere fieri, ut & Judex, & Reus cognoscere possint, quæ illa determinatæ seu specificè res sit, quam petit; & quidem, an totam, vel partem, aut quotam? colligitur hoc ex *c. significantibus. 2. h. t.* cum enim in lite super quadam terra Fratribus T. & R. qui plures terras habebant, oblatuisset libellus, petierunt terram controversam designari! quod, cum Judices denegarent, appellationem ad se factam Pontifex recepit, & si quid postea attentatum sit, in irritum revocari iussit. Nam ex hac decisione deducunt communiter Doctores, libellum generalem, quo nimirum petitur una res incerta, non designata suo loco, vel certis finibus, non valere, nec admitti. Hæc tamen regula limitari debet. 1. ut non procedat, si aliunde constat de re, quæ petitur; ut si quis petat, quod sibi Testamento legatum est; vel quando ipsa res jam nota est; 2. in petitione fructuum, usurarum, damnorum, expensarum, & interesse; sic Barbof. in dict. *c. 2. n. 4. 3. in petitione hereditatis*; 4. quando incertitudo solum

solum est ex parte rei in accessoriis, si modò principale designatum sit, ut, cum petitur *tale feudum*, cum fructibus perceptis; ubi ex parte fructuum est incertitudo; non autem ex parte rei principalis; 5. cum petitur aliquod totum; secus, si tantum pars; quia tunc id exprimendum est, & quidem quantum partis, vel quota, ut colligitur ex L. *si in rem. 6. ff. de rei vindicat.* ibi: *si in rem aliquis agat, debet designare rem: & utrum totam, an partem, & quotam petat?* appellatio enim rei, non genus, sed speciem significat.

487. Et subjungitur: *Octavenua ita definit: quòd infecta quidem materia, pondus; signata vero, numerum; facta autem, speciem dici oportet. Sed & mensura dicenda erit, cum res mensuram continebitur. Et, si vestimenta nostra esse, vel dari oportere nobis petamus, utrum numerum eorum dicere debebimus, an & colorem? Et magis est, ut utrumque; nam illud inhumanum est, cogi nos dicere, trita sint, an nova. Quamvis & in vasis occurrat difficultas, utrum lancem duntaxat dici oporteat: an etiam quadrata, vel rotunda? vel pura, an calata sint? qua ipsa in petitionibus quoque adscire, difficile est: nec ita coarctanda res est: licet in petendo homine nomen ejus dici debeat: & utrum puer, an Adolevens sit? utique si plures sint; sed, si Nomen ejus ignorem, demonstratione ejus utendum erit, veluti: qui ex illa hereditate est: qui ex illa natus est. Item fundum petiturus, nomen ejus, & quo loci sit, dicere debebit; & hac, quando libellus continet actionem realem, in judicio ordinario, non universali, vel generali.*

488. Dixi. 1. in judicio ordinario; nam in Summario non obstat Libelli ineptitudo; cum Libellus non sit de substantia processus Summarii; ergo non obstat ejus ineptitudo, si fortè offeratur ex superabundanti. Aliud est, quod Testibus non juratis nec in processu Summario credatur, ut tradit Mynsinger: centur. 3. observat. 80; quia probatio petitionis etiam in hoc judicio est de ipsius substantia, ubi res de se non est liquida. Dixi. 2. in judicio non universali, vel generali; hæc enim differunt à non tali, seu singulari, & inter se.

Tom. II.

Judicium enim *universale* dicitur, quando petitur universitas bonorum, nempe hæreditas; *Generale* est, quando generaliter petitur, ut Tutor v. g. reddat rationem suæ administrationis: *Singulare* est, quo petitur res singularis, vel plures singulares determinatæ. Nam, an circa libellum in casu judicii universalis, generalis, vel etiam singularis aliquid emendari, mutari, addi, vel amitti possit? constabit à n. 495.

¶ II.

De narratione facti.

Agimus hic de Libello *conventionis*; 489. non autem *criminalis actionis*; nam de hoc agimus l. 5. tit. 1. narrationem porrò facti, quam continere debet libellus conventionis, debere esse brevem, claram, & ordinatam, ostendimus à n. 472. Quæstio tamen est. 1. an, & quando admittatur Libellus alternativus in narratione facti? Resp. quòd regulariter non admittatur; quia parit incertitudinem petitionis; adeoque non recipit certam sententiam, quæ tamen, ut recta sit, certa esse debet. Et ideò in L. *Prator, 7. ff. de Injuriis*, Prator edixit: *qui agit injuriarum, certum dicat, quid injuria factum sit?* quia, si famosam actionem intendit, non debet vagari cum discrimine alienæ estimationis, sed designare, & certum specialiter dicere, *quam se injuriam passum contendit*, ubi §. 1. statim subjungitur: *rectius igitur fecerit, si hujusmodi actionem non dederit.* Si autem quæras; qualiter accipiendum sit, quòd Prator ait, *quid injurie factum sit*, certum dicat? Resp. ex eadem L. 7. §. 4. *certum eum dicere*, Labeo ait, qui dicat *nomen injurie*, neque sub alternatione, puta *illum, aut illud*, sed *illam injuriam se passum*. Dixi, in *narratione facti*; nam qualiter libellus possit esse alternativus in conclusione, vel petitione, dicemus à n. 492.

Quæstio altera est, an in narratione facti debeat exprimi *locus, tempus, dies*? 490. Resp. quando civiliter agitur, non rejicit libellum omissio loco, tempore, die, facti, si pars nihil opponat; prout colligitur ex c. *dilectus. 2. de ordin. cognit.*

S

ubi

ubi cum Abbas de Ferentino coram Innocentio III. questus esset contra Nobiles de Artone, quia manu armata ad Monasterium venientes, prædam animalium, aliisque damna intulerunt, petiissetque sibi justitiam administrari; & Nobiles in præsentia Papæ, lite nondum contestata, objecissent, quod ipsi per dolum, & violentiam Abbatis Castrum Sirati amiserint, & ideo rogassent se prius restitui, quam Abbati respondere cogantur; præsertim, cum per testes suam innocentiam in continenti probare velint: *nulla mentione temporis facta, nec parte contra istam omissionem excipiente, Libellus va-
luit.*

491. Dixi: *si pars nihil opponat*; secus enim foret exprimendum, quod universaliter in ejusmodi actionibus dicendum videtur, quando expressio loci, vel temporis parti est necessaria ad sui defensionem, ut constat ex casu à nobis relato in prioribus. Accedit, quod Reo convento debeat posse constare, an necdum sint lapsa fatalia? an nempe actio intra debitum tempus, annum videlicet, sit instituta, aut per litem contestationem perpetuata? &c. Si tamen contingeret, quod parte exigente specificari locum, vel tempus, aut diem facti determinatè, alter revera non recordaretur loci, vel diei in individuo, v. g. ex quo loco res fuerit ablata? vel quo die id contigerit, videtur admitendus Libellus, si ea edere justus juratus diceret, se non scire locum, vel diem determinatè; fuisse tamen in hoc, vel illo; aut factum esse, intra tale tempus circiter, modò non nominetur amplitudo nimia.

§. III.

De conclusione Libelli.

492. **C**onclusio Libelli conventionis debet continere petitionem Actoris; nam in Libello accusationis, seu criminali non requiritur, quia nihil petitur; sed sufficit narratio delicti, vel criminis, adjunctis circumstantiis, personæ, loci, temporis, &c. quo probato ad Judicem pertinet pœnam infligere, vel legalem, vel arbitrariam, juxta juris, & legum dispositionem. Observandum autem est,

ineptum fore Libellum, si petitio, seu conclusio non congruat rationi, seu causæ petendi allegatæ in Libello; ut, si petatur determinatè, quod vi causæ, quæ allegatur, non debetur determinatè, sed solum alternativè; prout constat ex casu à nobis relato num. 489. Hinc, etsi verum sit vi Legis. 7. de qua n. 489, *deberet certum peti*; sunt tamen casus aliqui, ubi sustinetur libellus *alternativus* in conclusione, seu petitione. 1. quando scilicet causa petendi non aliter petitionem infert, ut constat ex casu in num. 486. Deinde, quando certum est, vi allatæ causæ deberi hoc, vel illud alternativè, neutrum autem determinatè, nisi ex suppositione de defectu alterius, & electio est penes Reum conventum, petitio potest esse alternativa, v. g. si læsus in emptione ultra dimidium agat ad reparationem damni (cum eo casu electio sit penes Emptorem, vel rescissio contractu rem emptam restituere, recepto pretio; vel servare cum supplemento pretii) Actor aptè concludet alternativè, ut Emptor præstet vel primum, vel secundum.

493. Similiter non obstat alternativa petitio, quando incertitudo (propter quam res nequit absolutè, ac determinatè peti) provenit ex facto alieno; ut, si alteri commodavi equum, & dubito, num adhuc existat, vel interierit; potero quidem determinatè petere redditionem equi, sed sub conditione, si adhuc extet; & alterà reflexà, si non amplius extaret, illius æstimationem; id, quod frequenter evenit, solet in causis sponsalium de futuro contra injustè resilientem; eò enim casu Actor rectè formabit libellum, quo determinatè petat, fieri nuptias sibi promissas; aut, si nollet, nec per censuras cogi renitentem expediret, propter difficiles ejusmodi invitorem connubiorum exitus, prudenter ac rationabiliter metuendos, satisfactionem præstet, quanti interest; unde in tali casu commune est, *aut duc, aut dota.*

494. Eadem alternativa conclusio communiter admittitur, quando petitur restitutio adversus contractum, testamentum, vel sententiam; quia tunc potest Actor alternativè petere, ut declaretur nullus, vel, si quo modo valeat, rescindatur, aut ipse adversus eum
in in-

in integrum restitatur; item, cum Actor dubius, an sententia valeat, & appellare possit, si in libello dicat se sentire, vel sententiam nullam esse, vel si mero jure valet, se appellare; denique etiam in actione hypothecaria sustinetur alternativa petitio in Libello, ut si Actor dicat: peto illum condemnari ad tradendam rem oppignoratam, vel ad solvendum debitum, *L. Si fundus. 16. §. in vindicatione, ff. de pignor.* nam in actione hypothecaria possessor potest rem retinere, & offerre creditori aestimationem litis, *L. 2. ff. quibus mod. pign. vel hypothec. solvend.*

§. IV.

An, & qualiter Libellus mutari, vel emendari possit?

495. **C**UM, ut ex dictis colligitur, sæpius contingat, Libellum, ab Actore Judici porrectum, laborare aliquo vitio, nec semper propterea rejiciendus sit, quaestio est, an, & qualiter mutari, vel emendari possit? potest autem libelli vitium nasci ex pluribus causis; si obscurus sit, si non ordinatus, si careat causa debendi, si non rectè concludat, si plus petat, si cumulet actiones contrarias, &c. Vnde quaestio est, an si libellus laboret vitio ex cumulatione actionum, quæ sibi contrariæ sunt, Judex possit eum Actori reddere, declarando illi contrarietatem, & monendo, ut uni insistat, cui maluerit? Resp. posse, si hoc vitium sit commissum à persona, quam excusat ignorantia juris; sic enim intercedit justus: at, si Actor novit actionum contrarietatem, distinguendum est; potest enim fieri, quod noverit eam contrarietatem, sed nesciverit, quæ illarum sibi competat? vel etiam sciverit hoc postremum, & tamen cumulaverit, utramque conjungendo; quo casu, in hoc ultimo meritò rejicitur libellus; in priori autem alternativè illas poterit proponere cum protestatione, se illam intentare, ex qua ipsum obtinere contingat, ut dicitur *L. 1. §. 2. quod legatorum.*

496. Ut autem propius accedamus ad quaestionem propositam, notandum, mutare libellum, ac emendare, diversa esse. *Mu-*
Tom. II.

ratio contingit, cum varietur ipsius substantia, substituendo novam actionem, vel causam petendi, aut aliud petendo; *emendatio* autem est reformatio ejus salvis substantialibus, in his solùm, in quibus male conceptus est, corrigendo v. g. obscuritatem, vel addendo aliquid, aut detrahendo, salvâ tamen ejus substantiâ in actione, causâ, & petitione; qualiter fieret, si Actor, qui prius excessit plus petendo, demeret excessum; vel refecaret superflua; seu obscurius posita, explicatius redderet, &c. quibus positis:

497. Quaestio est, quando, & quamdiu liceat mutare, vel emendare Libellum? Resp. tradi sequentem regulam, tam mutationem, quam emendationem Libelli licitam esse ante litem contestatam: non autem, post illam, idque non tantum in causis civilibus; sed etiam criminalibus. Colligitur ex *L. Edita. 3. C. de edendo*, ibi: *edita actio speciem futura litis demonstrat: quam emendari, vel mutari licet, prout edicti perpetui monet auctoritas, vel jus reddentis decernit equitas*; ubi gloss. *lita* *l.* libellum, ante litem contestatam, inquit, emendare quis potest; post contestatam, non: & hoc, postquam ad quaestionem, an ex clausula, *salvo jure addendi*, Actori impunè liceat alterutrum, emendare libellum addendo, vel demendo? respondet negativè; quia, ubi libellus ineptus est, Reo justa exceptio competit, de qua Olendorpius in tit. de exceptionib. c. 21. Ubi tamen nota, quod si qualitas actionis, vel causa petendi mutata esset, etiam ante litis contestationem, libello jam communicato parti adversæ, novæ huic dilationes concedantur, ut deliberare, & instruere se possit pro lite futura; ut notat gloss. in cit. *L. 3. V. emendari, vers. Item, an in nova*, Actore tamen non condemnato ad expensas à Reo factas, ubi ignorantia non excusat errorem Libelli, ex non intelligentia commissum.

498. Caterùm, post litis contestationem; mutatio libelli fieri non potest; sed facienda est nova instantia cum solutione expensarum, oblatoquè novo Libello, ut constat ex c. *Examinata. 15. de Judiciis*, ubi *Matthæus volens recuperare Ecclesiam in N.*
quam

quam in sequestrum Vice Dominus N. acceperat, induxit testes ad probandum, quod ipse tum jus Patronatus illius Ecclesiæ possidebat; respondit Pontifex, *eum actionem intentasse ineptam, nec rei vendicationem, aut restitutionem posse postulare*, ideoque se partem adversam, ejus intentione rejectâ, absolvisse; ita tamen, ut si congruentem Matthæus intentare voluerit actionem, nihilominus ipsi respondere teneantur; & colligitur ex *L. non potest. 23. ff. de Judiciis*, ibi: *non potest videri in iudicium venisse id, quod post iudicium acceptum accessisset: ideoque alia interpellatione opus est.*

499. Quantum porro attinet ad *emendationem* libelli per *additionem*, not. 1. si Actor in iudicio universali fortasse specificavit aliqua bona, & aliquorum oblitus est, posse usque ad sententiam addere, nec ab hoc impediri per oppositionem: quia talis additio non est propriè emendatio, quia non tenebatur Actor specificare; & specificando gratificatur etiam Reo, ne novis expensis debeat in iudicium vocari. Idem dicendum de iudicio generali. Quoad iudicium singulare conveniunt Doctores, quod possit emendari, seu mutari per additionem, ita, ut id, cui additur, postea includatur, sicut decem in viginti. Difficultas tamen est, an hoc intelligendum veniat, etiam post litis contestationem? in resolutione hujus quæstionis non conveniunt Doctores; nam, si sermo sit de *mutatione*, prout opponitur emendationi, videtur negandum; ex *L. non potest, relatâ num. precedente.*

500. Alii sentiunt contrarium, quibus patrocinari videtur textus in *Q. si minus. 34. Instit. de Actionibus*, ubi habetur: *si minus in intentione sua complexus fuerit Actor, quàm ad eum pertineat: veluti si, cum ei decem aurei deberentur, quinque sibi dari oportere intenderit: aut si, cum totus fundus ejus esset, partem dimidiam suam esse petierit: sine periculo agit; in reliquum enim nihilominus Judex Adversarium in eodem iudicio ei condemnat ex constitutione divæ memoriæ Zenonis; & Q. si quis aliud. 35. Instit. eod. ibi: si quis aliud pro alio intenderit: nihil eum periclitari placet, sed in eodem iudicio cognitâ*

veritate, errorem suum corrigere ei permittitur. Veluti si is, qui hominem Stichum petere deberet, Erotem petierit: aut si quis ex testamento dari sibi oportere intenderit, quod ex stipulatu debetur. Nam, etsi quis fortasse respondere, textum in §. 34. solum loqui de *emendatione*; textus tamen in §. 34. clarè loquitur de *mutatione*, cum apertè loquatur de causa petendi, quando petitur ex *testamento*, cum ex *stipulatu* debeatur: responderi tamen potest, pro manutenenda sententiâ Legis, *non potest. 23. ff. de Judiciis*, ex adductis juribus, rectè quidem probari libellum, & emendari, & mutari posse; sed ante litis contestationem; neuter enim eorum textuum meminit de *tempore*, quo ea, quæ inibi dicuntur, fieri possint; standum igitur erit Legi, *non potest.*

Jam verò quoad emendationem, vel mutationem qualitatum per *additionem*, notandum aliquas esse principales; alias, minus tales. Illæ sunt, quarum additione mutatur actio, & facti substantia; istæ, quæ secus, ut si adderetur solum circumstantia loci, temporis, quæ solum sunt adventitiæ, ac extrinsecæ, ac etiam omitti poterant, manente facto, & damno, ut si Actor prius dixit, servum fecisse damnum *conficio domino*; & deinde corrigens dicat, fecisse damnum *ignorante Domino*; in hoc enim casu manet adhuc factum servi, & damnum illatum, sive conficio, sive ignorante Domino illatum sit, Exemplum primi esse posset in Actore, qui ageret contra *homicidam Clerici*; & in Libello deinde adderet qualitatem, v. g. *Clerici Cardinalis*; hæc additio mutaret substantiam facti, ex circumstantia, quæ in tali casu homicidii specialiter attenditur, & aliter, quàm homicidium præcisè Clerici; & hæc mutatio fieri quidem potest ante, sed non post litis contestationem ex causa reddita in numer. 448. si autem aliquid corrigatur in qualitatibus solum minus principalibus, cum in dato casu non intervéniat *mutatio*, sed mera *emendatio*, non modò ante, sed etiam post litem contestatam fieri potest, prout colligi videtur ex *L. 4. §. 3. ff. de noxalibus actionibus.*

Dixi: quoad emendationem, vel mutationem per *additionem*; quæstio nunc est,

est, si fiat *per detractionem* : loquendo de superfluum, ac impertinentium detractione communis tenet, fieri posse etiam post litem contestationem ; sicut etiam si detractione fit, quod Reus exinde minus gravetur, aut ab eò minus petatur ; modò nihil detrahatur de substantialibus, vel illis, quæ dispositivè in favorem Rei posita sunt in Libello, *arg. L. 9. C. de liberali causa*, ubi Actor, qui Reum ex ancilla natum dixit, sed simul *Dominum*, quod solum Liberis dabatur, compellavit, non est permissum, ut detraheret vocem *Domini* ; & diceretur agere contra servum.

ARTICULUS III.

De clausulis, & effectu Libelli conventionalis.

503. CUM dixerimus n. 469. Libello quandoque addi quasdam clausulas, quæ dicuntur *salvantes*, ut notat Gonzalez in c. 1. h. t. num. 7; seu, quod idem est, *salvantes*, quasi purgantes omnia vitia Libelli, notandum. 1. Ejusmodi clausulas solâ consuetudine introductas esse, nec aliud obtinere, quàm ut Judex, per tales clausulas requisitus, possit ex officio supplere vitia Libelli, cæteròquin Actor obfutura, propterea, quòd in expensas pati condemnari possit, si quæ ab ea factæ sint. Not. 2. hæc clausulas, quas subjungemus hoc articulo, vim suam habere solum in Libellis *judicialibus*, non autem *extraordinariis*, & *supplicibus* ; quibus positis:

504. Prima clausula, quæ in fine Libelli communiter apponi solet, est: *super quibus omnibus, & eorum singulis, peto mihi jus, & justitiam ministrari*. De hujus effectu non eodem modo loquuntur Authores, ut videri potest apud Haunold. tom. 5. tr. num. 175. Nam Maranta vult, quòd solvet omnem ineptitudinem Libelli ; alii, quòd vi ejus omnis actio, & remedium, resultans ex narratis, censeatur deductum in judicium ; salvetquè sententiam Libello difformem, conformem tamen intentioni Actoris, licet non satis expressæ ; & Actorem liberet ab expensis, ob ineptitudinem Libelli ; quæ tamen ne-

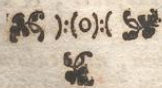
gant plures apud Scacciam : Unde cum non fundetur in jure scripto, sed solâ consuetudine, secundum quod hæc in cujusquæ Regionis Tribunalibus recepta est, definiri debet.

505. Altera clausula (*omni meliori modo*) Judicem obligat ad interpretationem Libelli, prout Actori est utilius, ut diximus numer. 475. Tertia est, cum Actor dicit, *quòd se non adstringat, &c.* nimirum qualitatibus adventitiis, ac extrinsecis probandis, si quæ fortassis Libello non necessariæ, ac redundantes insertæ forent. Quarta est, *protestatio de expensis* ; nam per eam Libello appositam censetur interpellatus Judex, ut victum condemnet in expensas, esto alias non teneretur. Quinta, cum offerens Libellum protestatur, se non offerre in vim Libelli ; sed qualis petitionis ; hanc tamen esse inanem censet Scaccia apud Haunoldum cit. *nisi sit, & quatenus opus sit, vel à jure requiratur* ; quam vis iste existimet, habere vim inducendi processum Summarium, si alias enim causa admittat. Sexta denique est, *salvo jure* ; emendandi ; quæ tamen plus non operatur, quàm emendandi facultatem concessam jure communi ; sic de clausulis allatis Haunoldus cit.

506. Quantum pertinet ad alteram tituli in hoc articulo partem, de effectu Libelli, præmittendum, quandoque fieri, quòd petatur *editio Libelli*, vel instrumentorum ; pro quo not. per *editionem* Libelli juridicè intelligi exhibitionem Libelli, factam jussu Judicis implorato ejus officio, qui talem sibi exhibitionem fieri postulat ; quam Judex concedere debet, si petentis interfit, præstito tamen juramento calumniæ, quòd non faciat hujus causâ ; per L. 9. §. 3. ff. de edendo. ibi : *Cæterum omnibus postulantibus, & jurantibus, non calumniæ causâ petere rationes, quæ ad se pertineant, edi jubet* ; & clarius L. 6. §. 2. eod. ibi : *exigitur autem ab Adversario jusjurandum, non calumniæ causâ postulare edi sibi* ; quod quidem procedit de jure scripto ; nam de consuetudine quandoque sufficit generale juramentum calumniæ, quòd alias lite contestatâ præstatur ad totam causam ; quæ porrò causæ

sufficiant, ut hæc editio peti, & concedi debeat, dicemus in seqq. quibus positus:

507. De effectu Libelli agitur in Authent. *Qui semel*, C. quomodo, & quando, quæ defumpta est ex Novella 112. c. 3. & sic habet: qui semel actionem proponit, sive conventionem judiciariâ, sive precibus Principi oblatis, judiciquæ insinuat, & per eum adversario cognitis: *neesse habet usque ad finem litem exercere*; Qui, si causam persequi differat, reo postulante, tribus edictis citetur per intervalla triginta dierum, quia vox præconia paucis innotescit. Quæ citatio & per Principem delegatis permittitur, quod locum habet, & si lis cæpta non sit. Quod si vocatus litem detrectet: ei aliud anni spatium indulgetur, intra quod, si cessat, iudex auditis allegationibus præsentis, & perquisita veritate, pronuntiet. Sed nec intra annum veniens auditur, nisi prius Reo litis expensas, quas sustinuerit, inferat. His quoque præstitis, si interrupto duntaxat anno denuo litem deserit, post trium edictorum, & anni unius spatii observationem, *ab omni cadat actione*. Nam ex hoc textu sequitur. 1. quod Actor, post Libellum, per Judicem porrectum Reo, cogatur litem prosequi, & ad finem deducere, si Rei interfit (puta, si expensas fecit) litem cæptam perfici; si verò ejus non interfit, Actorem, etiam post contestatam litem, posse hanc deserere, ut colligitur ex L. *postquam*. 4. C. de pactis, ibi: *postquam liti de prædio mota renuntiasti, causam finitam instaurari posse nulla ratio permittit*. Deinde quod, si Actor, cæptâ lite, ut dictum est, se absentet, ita, ut personaliter conveniri nequeat, per tria edicta citari, & in contumacia constitui possit, prout dicitur in cit. Authent. *qui semel*, in fin.

ARTICULUS. IV.

De Libello Supplici.

508. CUM in jure nostro, de quo agimus; frequens omninò in materia dispensationum per Libellos supplices fieri debeat recurfus ad Summum Pontificem, prout in causis matrimonialibus multis exposuimus l. 4. decret. præsertim q. ult. p. 2. de dispensationibus: & liberæ Apostolicæ non expediantur sine supplicatione, necesse est, Libellos ejusmodi ritè formatos esse. Pro his igitur pauca quædam annotanda duximus; & 1. in supplicatione pro gratia dispensationis in *Bigamia*, not. Nomen, & Cognomen Oratoris necessariò exprimi debere in supplicatione, nec posse illa quacunque de causa in albo relinqui, seu mutari; aliàs enim supplicatio non reciperetur: sicut etiam servatur in oblatione libelli, text. in c. 1. de libell. obl. & in L. 1. ff. de eden. & debere poni extensè, tam in supplicatione, quàm in literis Apostolicis, per Imol. in c. cum accessissent, & ibidem Felinus. verf. *hodie*, de const. neque ea debere mutari; unde etiam si erretur, ut nomen pro nomine ponatur, rescriptum omninò vitatur, quod satis docet gloss. in c. *significante*, V. non de Remensi, & Abb. ibi: numer. 1. de rescript. cum nomina ipsa adinventâ sint, ut homo ab homine discernatur, text. in L. ad cognoscendos, C. de ingen. manumiss. Menoch. cons. 173. num. 5.

509. Not. 2. de stylo exprimendum esse, quod Orator sit *Laicus*, si talis est, c. Si quis deinceps. 17. q. 7. c. *Messana*, & c. *Sacro sancta*, de elect. c. *causam*, que, de Rescript. 2. Dicecesim Oratoris, vel si nullius sit, hoc ipsum, additâ provinciâ, in qua est locus originis, vel domicilii ejus. 3. qualitatem, & provenientiam *Bigamiæ* v. g. an ex matrimonio cum duabus *Virginibus* successivè? an tantum cum una vidua? an cum una virgine, & postea cum vidua? an ex pluribus matrimoniis? an ex matrimonio cum pluribus viduis? Et quamvis Garcia de beneficiis p. 8. c. 3. n. 79. cum Navarro, de Bigam. consil. 2. & alijs dicat, quod, si quis ter, vel quater

contraxit nuptias, non esse opus id explicare in Supplicatione: id tamen censent recentiores Curialistæ, esse contra notorium stylum Curia, ut vult Pyrrhus Corradus in praxi dispens. Apostol. l. 2. c. 3. a. n. 25; sed hoc videtur solum procedere, quando talis stylus est inconcussus, & specialiter approbatus à Summo Pontifice, ut diximus l. 1. tit. 2. de Constit. Nam Curialistæ non possunt condere legem, cui stare debeant omnes Christi fideles.

§10. In libello, seu supplicatione pro dispensatione cum illegitimis ad Ordines, & Beneficia, notandum, tantò dispensationem esse difficiliorem cum illegitimis, quantò eorum origo est turpior; unde etiam major causa exigitur. Quare ne in eo, quod necessarium est, deficiat libellus supplex, exprimi debet provenientia, v. g. an ex soluto, & conjugata? an ex incestuoso congressu? an ex copula inter cognatos legaliter, vel spiritualiter, aut ex Presbytero &c. de quibus plura Parisius Volum. 2. consil. 9. num. 86. & consil. 15. n. 54. legitime tamen tacentur illa, quæ solum aggravant vitium parentum, v. g. quòd fuerint Nobiles, Principes, &c. Si autem filius Presbyteri, etiam legitimus, peteret immediate succedere parenti suo in eadem Ecclesia, & beneficio, in quo Pater ejus servivit; hoc ipsum in supplicatione exponendum foret, propter specialem prohibitionem in tit. de filiis Presbyterorum.

§11. Advertendum præterea, cum supplicatur pro dispensatione in defectu ætatis, necessariæ ad beneficium, pro cuius ademptione supplicatur, faciendam esse mentionem, quòd Orator ad horas canonicas ratione beneficii sibi collati, vel conferendi idoneus existat, quando hæc obligatio dicendi horas illi beneficio annexa est; quòd non contingeret, si exinde nullos haberet redditus; aut beneficiatus solum haberet nudum titulum, absque possessione; vel etiam possessionem; sed non pacificam, ut notat Corradus cit. l. 4. c. 2. a. n. 50. Cæterum ad beneficium simplex quoad ætatem dispensatione non eget, qui inchoavit 14. annum, imò nec

minor, si sic cautum sit in fundatione legitime admessa.

Advertendum. 2. in libello pro dispensatione recipiendi Ordines extra consuetam tempora, communiter recipi tanquam causam sufficientem, si quis in narrativa exprimat, se arctatum esse; quamvis etiam id ipsum concedatur aliis, ex causa, quòd, cum obtineant beneficium, habens onus celebrandi, cui quidem per alium deservire possunt; ipsi tamen per se ipsos ex sua devotione mallet; id, quod etiam obtinet, si quis alleget ex vero, se jam vel complevisse, vel saltem existere in trigésimo ætatis anno; & valde probabiliter, si jam absolvit studia Theologica, aut in literis Clericali statui valde proficius graduatus sit, &c. *Arctatus* porro dicitur secundum Corradum cit. l. 4. c. 4. n. 13. qui aliquid facere tenetur sub certa poena v. g. suscipere Ordines intra certum tempus; id, quod etiam procedit secundum eundem ibid. n. 14. de illo, qui Sede Episcopali vacante erit præsentandus ad aliquod beneficium, & caret primâ Tonsurâ: quo casu Vicarius Capitularis dabit ei dimissorias ad illam, Vivian. in prax. juris patron. l. 6. c. 6. n. 55. & 56.

Et hoc casu, juxta mentem Concilii Trid. sess. 7. c. 10. ille dici potest *arctatus* occasione beneficii recipiendi, qui habet jus, seu est vocatus ad aliquod beneficium vacans, seu Capellaniam, quæ requirit actu certum ordinem, quo ille caret: sicut etiam ille, qui cum non sit ordinatus primâ tonsurâ, est præsentatus ad beneficium, cum bene possit sic præsentari cum conditione, ut infra tempus datum ad præsentandum fiat Clericus; & ita intelligenda declaratio S. Congregationis, quæ sic ait: *Vicarius Capituli, Sede vacante, infra annum potest concedere dimissorias ad primam tonsuram ei, quæ est præsentandus à patronis laicis ad beneficium Ecclesiasticum juris patronatus ipsorum, ut illud obtinere valeat*; Garcia de benefic. p. 5. c. 7. n. 99. & p. 7. c. 1. n. 30. ubi refert declarationem Concilii. Et dict. c. 7. n. 102. ait, non dici arctatum occasione beneficii recipiendi eum, cui aliquis vult resignare aliquod beneficium, requirens actu Ordinem, quo ille caret; quia hoc est merè voluntarium. Cæterum

§12.

§13.

rùm quocunquè modo perat promoveri Orator ad titulum cujuscunquè beneficii, semper intelligitur de beneficio *jam sibi collato*, & illius possessione adepta: quia ad titulum beneficii, etiam de proximo sibi conferendi, quamvis ille habeat patrimonium sufficiens, non dabitur ei hæc dispensatio de promovendo extratempora: nisi aliud vitum fuerit Summo Pontifici pro personis, ut supra qualificatus; hæc Corradus loc. cit.

514. Advertendum. 3. cùm quis petit dispensari in pœna suspensionis, quæ infligitur malè promotis, v. g. extra tempora, vel ante ætatem requisitam, aut sine literis dimissionis sui proprii Episcopi; & irregularitate contracta in sic susceptis ministrando: exponendam esse malam promotionem, cùm defectu, quo laborat; 2. an ministraverit in ordine sic suscepto? idquè propter irregularitatem, quam incurrit, in qua dispensat solus Pontifex, nisi sit *occulta*; quia tunc potest Episcopus dispensare super illa ex Trid. sess. 24. de Reform. c. 6. intellige, si malà fide, sciens defectum, ordinatus sit; non autem si bonà fide; nam ad incurrendas pœnas malè promotorum requiritur, quòd ordinatus dolosè, & in contemptum susceperit ordines prædictos, & in illis ministraverit; Abbas in c. *pastoralis*, §. *verum*, n. 5. de appell. ubi etiam nota, si Orator, sic malè promotus obtinuit beneficium, etiam curatum, petendam esse à Papa novam provisionem in Libello super dispensatione.

515. Advertendum. 4. quæ pertinent ad Libellum, seu supplicationem pro dispensatione in impedimentis matrimonii, quoad modum formandi dictum libellum, pleraquè à nobis tradi *lib. 4. decret. quest. ult. p. 2. à n. 2191.* quoniam autem frequenter occurrit, peti dispensationem, causâ desumptâ ex *angustia loci*, hoc est, quòd sponsus, vel sponsa, non possit habere sponsam, vel sponsum suæ conditioni æqualem in loco suæ originis, nisi nubat impedito, vel propter consanguinitatem, aut affinitatem; aliòve impedimento; & obindè communiter in gradibus, saltem remotioribus, dispensatio concedi solet: Difficultas est, quid requiratur, ut verificari censeatur illa causa, *angustia loci*?

De hac quæst. agit Sanchez l. 8. de matr. D. 19. n. 12. ubi:

516. *Secunda*, inquit, *causa* (dispensandi scilicet) est, vel quando ob loci angustiam, vel nimis propagatam femina cognationem in loco insigni, quem inhabitat, non reperitur matrimonium æquale, præterquam cum consanguineis, vel affinibus. Hujus causæ ea est ratio, quòd valde expediat bono communi matrimonia inter pares iniri; ut latissimè probat Tiraq. l. 5. *conubiali* à n. 1. & ita docent Navar. Petr. de Led. Manuel, Lud. Lop. Vega, n. 8. Gallego de cogn. spir. c. 22. n. 10. Grafis, Enriquez. apud cit. Sanchez.

517. Circa hanc autem causam dubitatur, an ea sit sufficiens, & verificetur, si in locis circumvicinis reperitur matrimonium æquale, & cum illa dote scemina, non autem in proprio? Nav. Petr. de Led. Grafis, Lud. Lopez, Vega, num. preced. allegati, videntur sentire non esse tunc sufficientem causam, neque eam verificari: nam addunt causæ huic, quasi eam limitantes, si mulier non habeat sufficientem dotem ad nubendum extra id Oppidum.

518. At contrarium significant Gallego, Enriquez, Manuel, cit. n. 516. cùm, eà limitatione non adjectâ, doceant absolutè, esse sufficientem causam, non inveniri matrimonium æquale intra proprium scemina Oppidum: & hanc sententiam veram judicat Sanchez cit. n. 13. quia durissimum est, cogi sceminam extra proprium Oppidum nubere, ut sic Patris, & Matris, & consanguineorum consortio destituta, acerbam, ac solitariam vitam transigat. Idquè Cardinalium Congregatio declaravit ad instantiam Archiepiscopi Mediolanensis die 18. Novembris, anno 1570. his verbis: *Clausula illa*, quæ dispensationibus, occasione dotis incompetentiæ, apponi solet, videlicet, quia Virum sibi non Consanguinem, vel Affinem paris conditionis invenire nequit: *verificatur, & justificatur per diligentiam duntaxat præstitam in ipso loco mulieris, & non in locis circumvicinis.*

519. Ea porrò causa, quòd propter angustiam loci æquale matrimonium, cum non impedito, haberi non possit, ad sui verificationem non exigit; ut exactissimè, & quod

quod vulgò vocant, à puncto crudo, indagandum sit ad verificandam hanc causam, sitne aliquis vir paris in omnibus conditionis, cui femina nubere possit? Nam id non est ita strictè accipiendum, sed morali modo. Satis enim est ad verificandam eam causam, communiter non reperiri in eo loco viros pares, qui non sint consanguinei vel affines. Quod quidem clarè significant Nav. Petr. & Ledesm. Lud. Lopez, Graffis, Vega, allegati, dum hanc causam his verbis explicant: *quando major pars sua civitatis, vel loci insignis, quem inhabitat femina, sunt ei consanguinei, vel affines intra quartum gradum.* Et ratio hujus est, quia cum matrimonia debeant esse libera, & multas condiciones exigant, ut convenientia, & paria judicentur, expedit valde, ne femina ad unum, vel alterum conjugium arctetur: sed sint varia, ex quibus ei datur optio; & ita etiam tradit Vincentius de Justis, dispens. matrim. l. 3. c. 3. numer. 14.

§20. Ad quaestionem porò, ex quibus judicandum sit *matrimonium æquale*? respondet Sanchez cit. n. 15. non solum generis, ac divitiarum qualitatem spectandam esse; sed habendam etiam esse rationem, ne dispar sit valde ætas, vel vir ex alio matrimonio filios habeat; vel asperius ingenii sit. Hæc enim omnia disparitatem in matrimoniis constituit. Et quò femina durioris, atque minus tolerabilis ingenii est, eò vir mitioris, ac tolerantioris necessarius illi est, ut bene convenire possit.

§21. Hæc propriis, & formalibus propè verbis ex P. Sanchez loc. cit. referre volui, ut clarius constaret de ipsius mente, quoad verificationem illius causæ ab angustia loci desumptæ, propter casum recenter propositum, ubi Titius & Caia orti ex eodem loco, ex dicta causâ in tertio gradu consanguinitatis dispensati, à matrimonio etiam consummato recedere volentes, allegabant nullitatem dispensationis, ex falsitate causæ pro ipsis in supplicatione propositæ, ac desumptæ ab angustia loci originis sponsæ, eò, quòd tam vir, quàm mulier amplæ, & copiosæ dotis cum alijs matrimonium inire potuissent, prout exponebat casus. Ad hoc enim videbatur dicendum, non sufficienter probari ex

Tom. II.

eò causæ falsitatem, quòd extra illum locum sponsa potuerit habere virum non impeditum.

Nam esto non sit dubium, irritam esse dispensationem, consequenter matrimonium, si legitime probetur, quòd tunc, quando executioni datum est rescriptum, dicta causa vera non fuerit, ut docet communis; quia ubi falsa est causa finalis, & motiva, quæ unica exponitur, falsum quoque est, quòd illi unice innititur: at quanquam hoc ita sit, ex eò tamen præcisè, quòd mulier habuerit amplam dotem, & potuerit habere matrimonium cum alijs, non probatur falsitas causæ, consequenter neque nullitas matrimonii in dato casu; si enim verum est, quòd in loco suæ originis non potuerit habere virum æqualem, nisi Titium consanguineum, causa falsa non est, sed vera, licet potuisset habere Virum etiam æqualem, extra locum originis; nam hoc non requiritur ad verificandam causam petitam præcisè ex angustia loci, ut expressè docet Sanchez l. 8. matr. D. 19. n. 13. in fin. Vincent. de Justis dispens. matrim. l. 3. c. 3. n. 14. & maximè à n. 23. & expressè Corradus l. 7. dispens. Apostol. l. 7. c. 5. à n. 34. quare judico, id, quòd pro falsitate causæ, consequenter nullitate matrimonii in dicto casu allegant nominati conjuges, illis nullatenus patrocinari, nisi clarè probent, mulierem in ipso loco suæ originis potuisse habere æquale matrimonium cum alio, vel alijs, non impeditis; quid porò importetur per *æquale matrimonium*, tradit Sanchez cit. n. 15. & alij, Ut autem verificetur, locum originis esse angustum, prout nunc post Paulum V. adhuc pro sufficienti causa dispensandi recipitur angustia loci, satis est, si non excedat 300. familiaria, seu numerum 300. domorum, ut notat Corradus cit. à n. 41. Vincent. de Justis cit. l. 3. c. 3.

à n. 2.

):(o):

E

T

QVA.